

Inspektion av Kriminalvården, anstalten Visby, den 2 november 2016

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde byråchefen Jörgen Buhre tillsammans med enhetschefen Gunilla Bergerén och föredraganden Charlotte Eklund Rimsten den 2 november 2016 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Visby.

Inspektionen inleddes med att verksamheten presenterades kortfattat av kriminalvårdschefen AA, vakthavande befälet BB och kriminalvårdshandläggaren CC.

Efter en rundvandring i lokalerna samtalande JO:s medarbetare med de intagna.

Inspektionen avslutades med en genomgång av iakttagelser med AA och CC.

Tidigare inspektioner av anstalten Visby

Anstalten Visby inspekterades senast av JO inom ramen för Opcat-verksamheten¹ i juni 2013 (dnr 2768-2013). Av inspektionsprotokollet framgår att anstaltslokalerna var förhållandevis små, att möjligheterna till sysselsättning var begränsade och att anstalten själv ifrågasatte lämpligheten av längre placeringar av intagna än ett år. Vidare framgår av protokollet att intagna ibland inte stannade mer än några dagar i gemensamhet med övriga intagna i anstalten på grund av att olämpliga konstellationer uppstod.

Dåvarande chefsJO Elisabet Fura uttalade med anledning av dessa förhållanden bl.a. följande:

¹Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s antitortyrkonvention. I Sverige har JO tilldelats uppdraget att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer och denna verksamhet bedrivs av JO:s Opcat-enhet,

Det är angeläget att Kriminalvården vid överväganden i fråga om anstaltsplacering gör en noggrann bedömning av den intagnes behov och om placeringen i sig kan få negativa följder för den intagne. Vid placering i anstalten Visby är detta särskilt viktigt eftersom det inte finns någon möjlighet till differentiering av de intagna under vistelsen där. Det är även angeläget att anstalten ser till att utbudet av aktiviteter för intagna utökas, inte minst möjligheterna till meningsfull organiserad sysselsättning.

Syftet med inspektionen

Inspektionen genomfördes i första hand för att följa upp de inspektioner som tidigare har gjorts av anstalten. Den genomfördes också med anledning av anmälningar som har inkommit från intagna i anstalten (se t.ex. dnr 3952-2016).

lakttagelser vid inspektionen

Allmänt

JO:s medarbetare konstaterade att anstaltens organisation och den fysiska miljön i huvudsak var densamma som vid inspektionen 2013. Vidare noterades följande.

Vid inspektionen var samtliga fem platser belagda. En intagen hade varit placerad i anstalten i två år, två intagna i ett år och två intagna i cirka sex månader.

Enligt anstalten gör, liksom tidigare, framför allt lokalerna, anstaltens storlek och bristen på tillgång till organiserad sysselsättning att det egentligen inte är lämpligt att där bedriva kriminalvård för intagna med skyddsbehov som avtjänar långa straff, vilket anstalten har förmedlat till placeringssektionen. Ett års verkställighet i anstalten är för lång tid.

Lokalernas utformning medför enligt anstalten en alltför hög grad av kontroll och isolering i relation till de nuvarande intagnas säkerhetsnivå, vilket är en upplevelse som också förmedlas av de intagna vid samtalen med JO:s personal. Intagna har också gett uttryck för att isoleringen på den mycket begränsade ytan ger upphov till försämringar i kroppsliga funktioner som t.ex. synen och medför stress vid vistelse utanför anstalten.

Bemanning och bemötande

Anstalten och häktet delar personal, men anstalten har ambitionen att det ska finnas personal där hela tiden. Fem anställda cirkulerar samtidigt i anstalten och häktet. Det finns fyra vakthavande befäl varav två i taget är i tjänst.

Intagna uppgav vid samtal att bemötandet från personalen i huvudsak var gott. Intagna beskrev dock att det på grund av anstaltens storlek finns en kultur av alltför stor öppenhet när det gäller spridning av information mellan olika medlemmar av personalen. Intagna berövas då sin känsla av att det finns privata uppgifter som endast delas med t.ex. kontaktpersonen i förtroende.

Inskrivning och information om rättigheter

Det finns skriftliga rutiner för inskrivning och ankomstsamtal med intagna.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Frågan om bristande ljusinsläpp i anstalten på grund av konstruktionen av insynsskydd mot polishuset aktualiserades efter en anmälan av intagna år 2004 samt vid inspektioner av anstalten Visby 2005 och 2013. Enligt anstalten är detta en prioriterad fråga och ska behandlas vid ett möte veckan efter inspektionen. Målsättningen är att insynsskyddet ska kunna tas bort.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Intagna i anstalten erbjuds två utomhuspromenader per dag; mellan kl. 12.00 och 13.00 och mellan kl. 17.00 och 17.50. Anledningen till att de intagna ges möjlighet till utomhusvistelse i större utsträckning än vad som krävs enligt 4 kap. 1 § fängelselagens (2010:610) minimiregel om en timmes utevistelse per dag är enligt anstalten bristen på sysselsättning och aktiviteter.

Anstalten har en promenadgård ca 15 gånger 20 meter, som är belägen på taket. Större delen av promenadgården är övertäckt. Det finns några rabatter och en basketkorg samt ett bordtennisbord. Det är inte möjligt att se ut över anstaltens omgivningar från promenadgården.

Kontakt med omvärlden

De intagnas möjlighet att få besök begränsas bl.a. av den kostnad det innebär att resa till Gotland från fastlandet.

Enligt de intagna fungerar telefonin i huvudsak bra.

Sysselsättning och aktiviteter

Anstalten saknar fortfarande helt arbetsdrift. Intagna i anstalten har självförvaltning. Ansvaret för matlagning, övriga köksuppgifter, städning och tvätt ska rotera mellan de intagna, men arbetsfördelningen sker enligt de intagna mycket utifrån visat intresse. Det framfördes synpunkter från de intagna på användningen av plastbestick i anstalten.

Intagna kan bedriva studier i anstalten men Lärcentrum saknar för närvarande lärare. Studier på grundskolenivå prioriteras.

De intagna har möjlighet att t.ex. gjuta trädgårdstomtar och utföra fönsterreparationer i verkstaden. Enligt såväl anstalten som de intagna är emellertid möjligheterna till meningsfull sysselsättning i anstalten mycket begränsad. Det var från början meningen att anstalten skulle erbjuda bland annat IDAP-programverksamhet (IDAP står för Integrated Domestic Abuse Programme), och en del intagna placerades i anstalten för att de hade behov av att gå programmet. Det bedrivs emellertid ingen programverksamhet alls i anstalten.

Hälso- och sjukvård

Sjuksköterska tjänstgör 50 % och är enligt anstaltens rutiner tillgänglig för intagna varje förmiddag utom på tisdagar. En läkare, varannan vecka en allmänläkare och varannan vecka en psykiater, tjänstgör varje fredag förmiddag. Intagna har möjlighet att förvara mediciner i sina bostadsrum.

Intagna som vill träffa sjuksköterskan fyller i en blankett med en begäran härom och lämnar denna till en vårdare som vidarebefordrar den till sjuksköterskan. På blanketten fylls anledningen till begäran i. Blanketten läggs inte i ett kuvert.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare gick igenom iakttagelserna m.m. från inspektionen med anstaltsledningen.

Anstalten anförde bl.a. följande:

Brist på meningsfull sysselsättning är alltså ett problem i anstalten. De intagna blir mer isolerade än vad som är nödvändigt. Lokalerna är inte ändamålsenliga utifrån anstaltens uppdrag. Det finns risk för att intagna som placeras i anstalten blir kvar där på grund av att de anses vara svårplacerade utifrån sitt skyddsbehov, vilket ger dem sämre förutsättningar till bl.a. utslussning och inför villkorlig frigivning. Promenadgården har stora brister i form av begränsad möjlighet att se något av omgivningarna och det har gjorts en ansökan om bygglov för att avlägsna plåten runt gården.

Borttagning av insynsskyddet mot polishuset ska förhoppningsvis ske inom en snar framtid. *(Anstalten har efter inspektionen uppgett att insynsskyddet har tagits bort. / JO:s anm.)*

Anstaltsledningen är medveten om problemet med att personal för information om och från intagna vidare till annan personal, mycket beroende på att det råder en alltför familjär stämning i anstalten.

Inspektionen avslutades.

Vid protokollet

Charlotte Eklund Rimsten

Justeras 2017-01-23

Jörgen Buhre

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag har tagit del av inspektionsprotokollet och vill med anledning av vad som kommit fram göra följande uttalanden:

Av protokollet framgår bland annat att besöksblanketter till sjuksköterska inte läggs i kuvert, vilket innebär att känslig information kan komma att ses av personer som inte ska ha del av denna. Detta är naturligtvis olämpligt.

Ännu allvarigare är att det alltjämt råder brist på meningsfull sysselsättning i anstalten och att lokalernas utformning medför en högre grad av begränsning och kontroll av de intagna än vad som är nödvändigt med hänsyn till säkerheten. Detta var något som dåvarande chefsJO uttalade sig om i protokollet efter inspektionen 2013 och som hon förklarade sig ha för avsikt att följa upp. Anstaltens ledning har i samband med den inspektion som nu har genomförts gett uttryck för att det inte är lämpligt att bedriva anstaltsverksamhet i lokalerna under dessa förhållanden. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Med hänsyn till de uttalanden som gjordes i anslutning till inspektionen 2013 finner jag det oacceptabelt att Kriminalvården alltjämt bedriver anstaltsverksamhet under de förhållanden som råder. Kriminalvården uppmanas att senast den 1 juni 2017 återkomma med en redogörelse för vilka åtgärder myndigheten har vidtagit eller avser att vidta med anledning av vad som framkommit.

Med detta avslutar jag ärendet.

Elisabeth Rynning

2017-01-25